

АРХЕОЛОГІЧНА ПЕРІОДИЗАЦІЯ — розподіл минувшини людства на археологічні періоди за ознаками матеріальної культури, переважно — за матеріалами, з яких виготовлено знаряддя праці. Нині людську історію поділяють на такі періоди:

2,6 млн — 4,5 тис. років тому

Кам'яний вік.

У ньому виокремлюють:

1. нижній палеоліт (галькова культура, шель) — 2,6-1,2 млн рр. тому;
2. середній палеоліт (ашель, клектон, мустье) — 100-40 тис. рр. тому;
3. верхній палеоліт (перігьє, оріньяк, солютре) — 40-15 тис. рр. тому;
4. мезоліт, або епіпалеоліт (мадлен, азіль) — 15-8 тис. рр. тому;
5. неоліт (тарденуаз) — 8-5,5 тис. рр. тому;
6. енеоліт (мідно-кам'яний вік) — 5,5-4,5 тис. рр. тому.

4,5-3 тис. рр. тому;

Бронзовий вік.

Від 1000 рр. до н. е.

Залізний вік.

Подана періодизація є відображенням «системи трьох віків», яку виклав у 1 ст. до н. е. Лукрецій Кар у «Природі речей» (а ще раніше Гесіод у праці «Заняття і дні»). Упорядковуючи колекції Копенгагенського музею, Х. Томсен розробив власну «систему трьох віків», в основу якої поклав матеріально-речовий критерій. У працях еволюціоністів Д. Леббока і Г. Мортільє речовий критерій доповнено технологічним — у кам'яному віці з'явилися періоди палеоліту, мезоліту, неоліту. Теоретичною основою цієї періодизації виступала історична геологія.

Із розвитком етнографічної науки з'явилася можливість трансформувати історично-порівняльний метод на археологічно-етнографічний. 1843 С. Нільсен на основі способів виробництва та засобів існування виділив чотири стадії розвитку людства:

- дикунство — час мисливсько-збиральницького та рибальського господарства;
- номадизм — період кочового скотарства; розвиток землеробства;
- цивілізація — характеризується появою держави, розподілом праці, карбуванням монет.

Питання археологічної періодизації пов'язане з проблемою періодизації як методу історичних досліджень. Розрізняють три рівні виділення критеріїв періодизації: філософський, методологічний, предметний. Хоч періодизація історичного розвитку первісності не допомагає вирішити питання систематизації і типологізації археологічних джерел, але залишається однією з основних проблем археології.

Рекомендована література

1. Бунятян К. П. Про періодизацію історії первісного суспільства // Археологія. 1989. № 1;
2. Генінг В. Ф. Соціальні формації первісності // Там само. 1989. № 4;
3. Ніколова А. В. До співвідношення хронології та періодизації // Археологія. 1990. № 3;
4. Левченко В. М. Система «трьох віків» та практика археологічних досліджень. К., 1994;
5. Смирнов С. В. Про пізнавальні можливості археологічної періодизації у побудові історичних реконструкцій // Археологія. 1999. № 3.

Н. О. Гаврилюк

Бібліографічний опис:

Археологічна періодизація / Н. О. Гаврилюк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-44774>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).